

VI OGILLAR OLIKA. OM AFFEKTIV POLARISERING BLAND SVENSKA VÄLJARE

EMMA A. RENSTRÖM, HANNA BÄCK
OCH YVONNE SCHMEISSER

Sammanfattning

Polarisering är ett fenomen som har fått alltmer uppmärksamhet på senare tid. Studier av demokratiska och republikanska väljare i USA har visat att den så kallade affektiva polariseringen har ökat under de senaste årtiondena. Den här typen av polarisering skiljer sig från ideologisk polarisering, och handlar om att individen har förutfattade, negativa åsikter om andra partier eller deras anhängare, utan att dessa åsikter nödvändigtvis är starkt relaterade till aktörernas ideologiska ställningstaganden. Det här kapitlet beskriver för första gången hur den affektiva polariseringen ser ut hos svenska väljare. Och Sverige är inget undantag när det gäller affektiv polarisering. Våra analyser visar att människor genomgående uppfattar det egna partiet i mer positiv bemärkelse jämfört med andra partier och att de därmed är partiska i sina bedömningar av andra grupper. Våra analyser visar även att de väljare som identifierar sig starkare med det egna partiet och som har mer extrema vänster-högerpositioner uttrycker en högre grad av affektiv polarisering.

Polarisering är ett fenomen som har fått alltmer uppmärksamhet på senare tid. Politisk polarisering kan relatera antingen till sakfrågor och ideologi, eller till identitetsrelaterade aspekter vilka kan vara mer eller mindre frikopplade från ideologiska frågor. Generellt innebär polarisering ökande meningsskiljaktigheter och mer extrema positioneringar. Detta kan i sin tur leda till att det förtroende och den tillit som är nödvändiga för att olika politiska aktörer ska kunna samarbeta och nå kompromisser undermineras. Förtroende och tillit är faktorer som ofta ses som centrala för en välfungerande demokrati.

Studier av demokratiska och republikanska väljare i USA har visat att den så kallade affektiva polariseringen har ökat under de senaste årtiondena (se t.ex. Iyengar m.fl., 2012; Mason, 2018). Den här typen av polarisering skiljer sig från ideologisk, eller åsiktsmässig polarisering, som vi är vana vid att undersöka inom statsvetenskapen, och handlar om att partiets anhängare hyser en känslomässig aversion mot ett annat parti och deras anhängare. Affektiv polarisering innebär att individen har förutfattade, negativa åsikter om andra partier eller deras anhängare, utan att dessa åsikter nödvändigtvis är starkt relaterade till aktörernas ideologiska ställningstaganden.

Den här typen av aversion kan göra det svårare att samarbeta, i och med att parterna kan känna en stark misstro, eller till och med ett hat, gentemot det andra partiets anhängare (Bäck & Hellström, 2018). Om anhängare av andra partier uppfattas vara oärliga, eller fördomsfulla är det svårt att föra en konstruktiv dialog och det kan försämra förutsättningarna för samarbete över partigränser i sakfrågor som i sig själva inte nödvändigtvis är polariserade. Det är därför viktigt att vi kan bilda oss en uppfattning om hur den affektiva polariseringen ser ut bland svenska väljare.

Det här kapitlet beskriver för första gången hur den affektiva polariseringen ser ut hos svenska väljare när den mäts på samma sätt som tidigare amerikanska studier gjort, genom att mäta hur partiska svenska väljare är i sina bedömningar av individer som är anhängare av det egna och andra partier. Våra analyser visar att människor genomgående uppfattar det egna partiet i mer positiv bemärkelse jämfört med andra partier. Detta talar för att affektiv polarisering förekommer bland svenska väljare. Våra analyser visar även att de väljare som identifierar sig starkare med det egna partiet och som har mer extrema vänster-högerpositioner uttrycker en högre grad av affektiv polarisering. Detta är i linje med tidigare forskning på området (se t. ex. Webster & Abramowitz, 2017).

Tidigare forskning och teori om affektiv polarisering

Merparten av den tidigare forskningen som har studerat politisk polarisering i moderna demokratier har utförts i USA (se t.ex. Levendusky m.fl., 2008; Bafumi & Herron, 2010). Amerikanska studier visar att den affektiva polariseringen har ökat de senaste decennierna, medan åsiktpolariseringen inte nödvändigtvis förändrats i samma takt (Iyengar, Sood, & Lelkes, 2012). Även om den ideologiska separationen mellan republikaner och demokrater tycks ha växt under de senaste årtiondena, så pekar mycket av den amerikanska forskningen på att dessa grupperingar framförallt reflekterar sociala identiteter snarare än ideologiska grupperingar (Mason, 2013, 2018).

Att identifiera sig med en viss grupp skapar positiva känslor gentemot gruppen och ofta även negativa känslor gentemot andra grupper (Haslam m.fl., 2010), vilka kan uppfattas som hot mot den egna gruppen och därmed förstärker den sociala identiteten (Stephan m.fl., 2015). De positiva känslorna gentemot den egna gruppen kallas ingrupsfavorisering och de negativa känslorna mot andra grupper kallas utgruppsderogering. Om politiska meningsskiljaktigheter baserar sig i sociala identiteter bör vi kunna studera både ingrupsfavorisering och utgruppsderogering. Tidigare studier i USA har visat just detta, att väljare uppvisar ingrupsfavorisering och utgruppsderogering. Att dela upp andra människor i kategorier, i in- och utgrupper, underlättar för människor att dra generella slutsatser om dessa andra och deras egenskaper, även om dessa slutsatser inte är korrekta (Iyengar m.fl., 2019). Exempelvis uppfattar både demokrater och republikaner att det andra partiet och dess anhängare innehar flertalet negativa egenskaper, såsom att vara

själviska, skenheliga och trångsynta och de är ovilliga att umgås med anhängare av det andra partiet (Iyengar m.fl., 2019).

Affektiv polarisering grundar sig i en individs identifiering med ett politiskt parti (Iyengar m.fl., 2019). Social identitet är ett begrepp från socialpsykologin, vilket beskriver de delar av en individs identitet som grundar sig i olika sociala grupper (Tajfel & Turner, 1979). En viktig del i teorin om social identitet är att samhörighet med olika sociala grupper också är starkt emotionellt betydelsefull (Tajfel, 1978). Ju starkare en individ identifierar sig med en social grupp, till exempel en politisk grupp, parti eller ideologi, desto viktigare blir det att försvara den här identiteten, och desto mer är individen beredd att lägga ner i termer av tid, pengar och energi för att fortsätta vara en del av gruppen, försvara dess värderingar och säkra dess framtid. Kort sagt, gruppen blir en förlängning av den egna identiteten och måste därför skyddas. Det är den här emotionella anknypningen som ligger till grund för affektiv polarisering och som gör att den kan bli så svår att bryta – den bygger på känslor snarare än meningsskiljaktigheter.

De flesta studier som genomförts om affektiv polarisering fokuserar på amerikanska väljare och bygger på enkätstudier med ett stort antal respondenter. Ett sätt att undersöka affektiv polarisering är att fråga om hur varma eller kalla känslor en person har gentemot olika partier (se t.ex. Druckman & Levendusky, 2019). Ett annat sätt är att fråga hur väl olika egenskaper beskriver olika partier eller deras anhängare, till exempel i vilken utsträckning anhängare av det egna respektive andra partier ses som intelligenta eller själviska. Även mått på socialt avståndstagande har använts för att mäta graden av affektiv polarisering, till exempel frågor om hur bekväma människor är med att deras barn skulle gifta sig med någon från det andra partiet (se t.ex. Iyengar m.fl., 2012).

Medan den första typen av mått (känslotermometrar, skattningar av egenskaper) är generella attityder om breda objekt (partier), är mått på socialt avståndstagande snarare attityder om specifika beteendemässiga utfall (att ens barn gifter sig med någon från ett annat parti). Nyare forskning visar att dessa olika attitydmått (generella och specifika) inte är starkt relaterade till varandra (Druckman & Levendusky, 2019). Mått på det generella sättet så innebär hög affektiv polarisering att väljarna kommer att skatta anhängare av ett annat parti som exempelvis mindre ärliga än anhängare av det egna partiet. Inom psykologisk forskning kallas detta för ”bias”. En bias är en förutfattad mening, eller uppfattning om andra människor som ofta bygger på en känslomässig grund. På svenska översätts bias ofta med partiskhet. Tanken är att en bedömning inte sker på ett objektivt sätt, utan att det finns en partiskhet i bedömningar av andra.

Sådan partiskhet kan ha betydande konsekvenser. Om andra människor uppfattas som oärliga eller ointelligenta kommer detta stå i vägen för konstruktiv dialog. Detta är alltså roten till problemet med affektiv polarisering kontra åsiktspolarisering – den affektiva polariseringen förhindrar utveckling och möten över parti-

gränser för ett gemensamt arbete med sakfrågor (som alltså inte nödvändigtvis är så polariserade). Forskning har pekat på att affektiv polarisering minskar politisk tillit (Hetherington & Rudolph, 2015), försvårar interpersonella relationer (Huber & Malhotra, 2017) och hindrar ekonomiska utbyten (McConnell m.fl., 2018).

Att mäta affektiv polarisering

Tidigare amerikanska studier har mätt affektiv polarisering på ett par olika sätt genom enkäter. Ett vanligt sätt är att fråga om hur varma eller kalla känslor en person har gentemot det demokratiska och republikanska partiet (Lelkes & Westwood, 2017; Druckman & Levendusky, 2019). Ett annat sätt är att deltagare i studier får svara på hur väl olika karaktäristika beskriver olika partier, det vill säga genom frågor som handlar om hur det egna partiet respektive andra partier skattas på olika värderingsmässiga skalor. Detta kan handla om både positiva och negativa egenskaper såsom i vilken utsträckning anhängare av det egna respektive andra partier ses som intelligenta, ärliga, fördomsfulla eller själviska (Iyengar m.fl., 2012; Garrett m.fl., 2014). Ett tredje sätt är att fråga medborgare i vilken utsträckning de litar på att partierna gör vad som är rätt (Levendusky, 2013). Även mått på socialt avståndstagande har använts för att undersöka graden av affektiv polarisering (Druckman & Levendusky, 2019). Dessa frågor är formulerade för att mäta hur bekväma människor är med att ha nära vänner från det andra partiet, att ha grannar från det andra partiet, eller med att deras barn skulle gifta sig med någon från det andra partiet (Iyengar m.fl., 2012; Levendusky & Malhotra, 2016).

Vi har följt tidigare amerikanska studier (se t.ex. Iyengar m.fl., 2012) när vi utformade våra frågor som ingick i 2019 års SOM-undersökning, både vad gäller generella attityder (skattningar av egenskaper) och specifika attityder till beteenden (om ens barn skulle gifta sig med någon från ett annat parti).

Som mått på vilket parti som ses som väljarens ingruppsparti använder vi en fråga om vilket parti de själva gillar bäst (*Vilket parti tycker du bäst om i dag?*). Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna eller skriva ett eget alternativ. Vi utgår alltså här ifrån att det parti som en person gillar mest också ligger till grund för en social identifiering med det partiet. Denna metod är lite generösare än tidigare amerikanska studiers sätt att definiera ingruppsparti, vilket baserar sig på att deltagaren måste uppge att de ser sig som en demokrat eller republikan. En fördel med det här sättet är att fler deltagare blir inkluderade i analysen eftersom de som inte ser sig som en republikan eller demokrat i de amerikanska studierna sällas bort från analyserna. En potentiell risk med att använda "bästa partiet" som gruppindikator är att effekterna kan bli svagare eller suddas ut eftersom även personer som egentligen inte är speciellt identifierade med ett visst parti som de ändå uppger att de gillar bäst hamnar i samma kategori som dem som verkligen identifierar sig med ett visst parti, och affektiv polarisering är starkast bland de som är starkast anhängare.

För att undersöka den generella graden av affektiv polarisering bad vi de svarande skatta dels hur de uppfattar anhängare av det egna partiet och dels anhängare av varje enskilt annat parti. Frågan var formulerad: *I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är ärliga?* För varje parti fick deltagaren svara på en sjugradig skala från 1 (*I mycket liten utsträckning*) till 7 (*I mycket stor utsträckning*). Utöver egenskapen ärlig, frågade vi även om intelligens, fördomsfullhet och själviskhet. Eftersom varje respondent även angett vilket parti de själva anser sig vara anhängare av kan vi räkna ut skattningarna av varje egenskap för det egna partiet och hur det skiljer sig åt från de olika andra partierna. För att få en något enklare överblick över resultaten har vi slagit ihop alla egenskaper (ärlighet, intelligens, fördomsfullhet, själviskhet) till ett polariseringsindex. Detta ger ett övergripande mått på affektiv polarisering – alltså distansen mellan uppfattningen om det egna partiet och varje enskilt utgruppsparti.

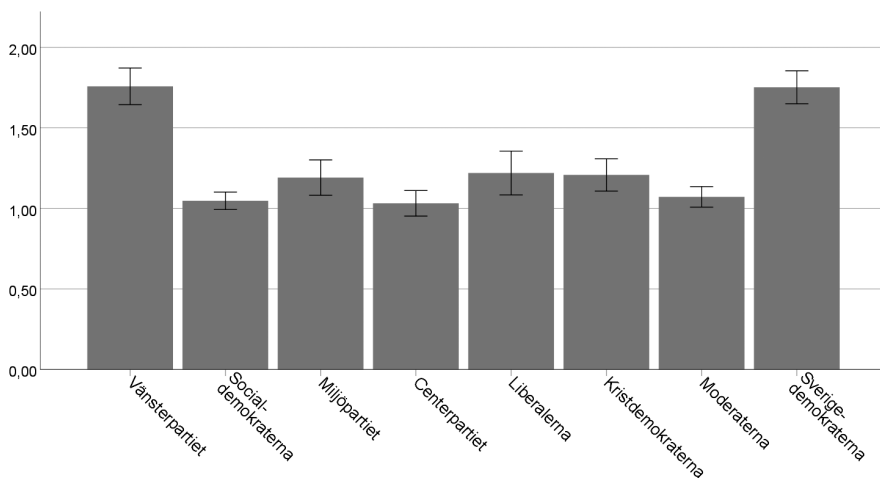
Liksom de tidigare amerikanska studierna inkluderade vi även en fråga som mäter socialt avståndstagande. För att få ett mått på specifika attityder, ställde vi därför följande fråga: *Hur upprörd skulle du bli om du skulle ha en dotter eller son som gifte sig med en anhängare av följande partier?* Även här fick deltagarna skatta sin upprördhet för både det egna partiet och de andra partierna. Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (*Inte alls upprörd*) till 7 (*Mycket upprörd*). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och de andra partierna beräknades. Högre värden betyder mer avståndstagande gentemot andra partier.

Det finns inga tidigare studier i Sverige som studerat affektiv polarisering så som gjorts i USA. De mått som använts i Sverige för att mäta affektiv polarisering är uppskattningar av hur mycket en respondent gillar eller ogillar det egna och andra partier (se t.ex. Ryan & Reiljan, 2018; se även Henrik Oscarssons kapitel i den här boken). De visar att skillnaden i hur mycket personer uppger att de gillar/ogillar det egna och andra partier inte ökat mellan 1985–2014.

Affektiv polarisering bland svenska väljare

Vi börjar med att visa hur polariseringen ser ut uppdelat på deltagarnas partitillhörighet, det vill säga där de själva fått uppge vilket parti de anser sig vara anhängare av. Figur 1 visar mätningar av egenskapsskattningarna och figur 2 visar måttet på socialt avståndstagande. I figurerna nedan visas genomsnittlig polarisering för varje partis anhängare, det vill säga skattningarna för det egna partiet subtraherat från ett sammanslaget mått av skattningarna av alla utgruppspartier. Högre stolpar innebär alltså att deltagarna gör en större skillnad mellan det egna och andra partier till fördel för det egna partiet. Figurerna är organiserade i enlighet med partiernas rangordning längs en vänster-högerskala enligt Holmberg (2000), vilken bygger på svenska valundersökningar. Vi har här placerat Sverigedemokraterna längst till höger även om de i vissa studier placeras till vänster om moderaterna (Bakker m.fl., 2015).

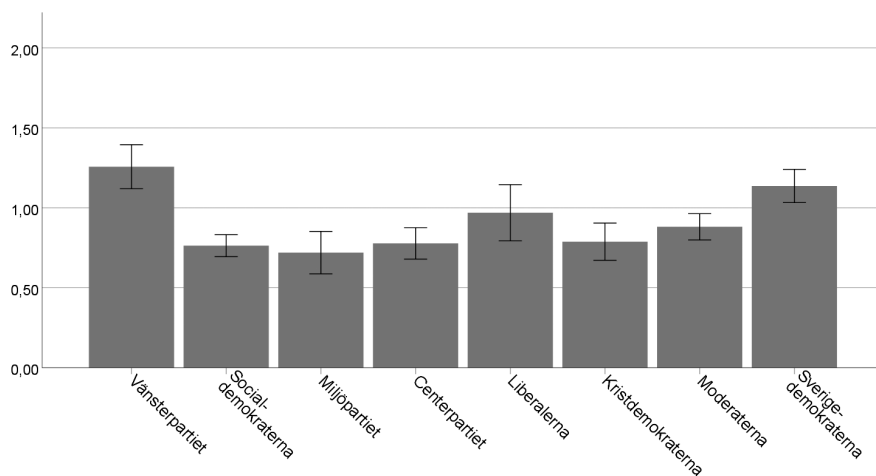
Figur 1 Affektiv polarisering uppdelat på det parti väljaren föredrar, 2019 (medelvärde)



Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna. Polariseringsvärdet på y-axeln beräknades från fyra olika frågor som lyder: "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är ärliga?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är intelligenta?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är fördomsfulla?" och "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är själviska?". Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (I mycket liten utsträckning) till 7 (I mycket stor utsträckning). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och de andra partierna beräknades för alla fyra frågor. Polariseringsindexet är medelvärdet av dessa skillnader och varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder mer polarisering. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Bara deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 448).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Figur 2 Socialt avståndstagande uppdelat på det parti väljaren föredrar, 2019 (medelvärde)



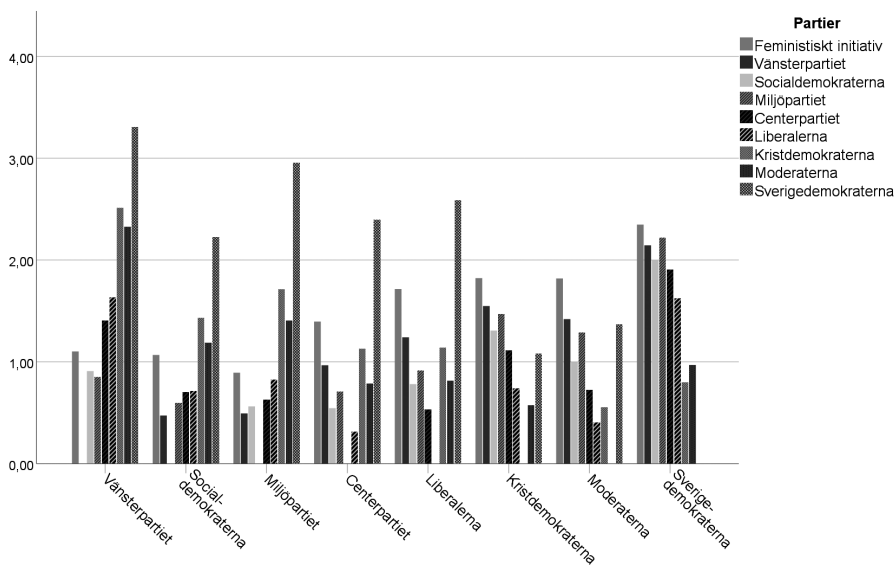
Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna. Värdet på y-axeln är medelvärdet av differensen mellan svar på frågan "Hur upprörd skulle du bli om du skulle ha en dotter eller son som gifte sig med en anhängare av följande partier?" för det föredragna partiet och alla andra partier. Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (Inte alls upprörd) till 7 (Mycket upprörd). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och de andra partierna beräknades och värdena varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder mer distans gentemot andra partier. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Endast deltagare som har svarat på alla relevanta frågor blev inkluderade i analysen (N = 1 338).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Båda figurerna uppvisar ett liknande mönster där de partiernas anhängare som är mest polariserade är Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna. Skillnaderna när det gäller socialt avståndstagande är mindre uttalade och där hamnar Liberalerna i en mellanposition mellan Vänsterpartiet/Sverigedemokraterna och de övriga partierna. Figurerna visar också att alla partiernas anhängare uppvisar polarisering eftersom alla värden skiljer sig från 0 (0 innebär att det egna och andra partier skattas likadant).

De två figurerna ovan kan vidare brytas ner för att visa relationen mellan det egna partiet och de olika specifika utgruppspartierna. Vi visar dessa analyser i figur 3 och figur 4 för egenskapsskattningarna och avståndsmåttet separat.

Figur 3 Affektiv polarisering gentemot olika partier uppdelat på det parti väljaren föredrar, 2019 (medelvärde)



Kommentar: Polariseringsvärdet på y-axeln beräknades från fyra olika frågor som lyder: "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är ärliga?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är intelligenta?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är fördomsfulla?" och "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är själviska?". Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (I mycket liten utsträckning) till 7 (I mycket stor utsträckning). Skillnaden mellan värderingarna av det parti som deltagare gillade mest* och andra partier beräknades för alla fyra frågor. Polariseringsindexet är medelvärdet av dessa skillnader och varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder högre polarisering gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Bara deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 448). *Frågan löd: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Till att börja med kan vi konstatera att alla partiers anhängare uppvisar affektiv polarisering gentemot alla andra partiers anhängare när det gäller egenskapsskattningarna eftersom alla staplar är positiva. Det finns dock en del intressanta resultat om vi går ner på partinivå.

Vi börjar med att titta på figur 3, egenskapsskattningarna. Störst affektiv polarisering ser vi hos Vänsterpartiets anhängare gentemot Sverigedemokraternas anhängare. Vi kan också se att den affektiva polariseringen följer blocken såtillvida att högerblockets partier (L, M, C, KD) uppvisar relativt stor polarisering gentemot framförallt Vänsterpartiet. Den affektiva polariseringen följer dock inte helt blockpolitiska skiljelinjer. Exempelvis är Liberalerna mer polariserande gentemot

Sverigedemokraterna än gentemot Vänsterpartiet, medan Kristdemokraterna inte alls är speciellt polariserande gentemot Sverigedemokraterna, men är betydligt mer polariserande gentemot Vänsterpartiet. Detta stödjer tidigare forskning som visar att åsiktspositioner och affektiva skattningar inte alltid följer varandra. De rödgröna partierna (S, V, MP) samt både L och C uppvisar hög polarisering gentemot Sverigedemokraterna. Sverigedemokraterna själva uppvisar en ganska hög polarisering generellt, men minst gentemot Moderaterna och Kristdemokraterna.

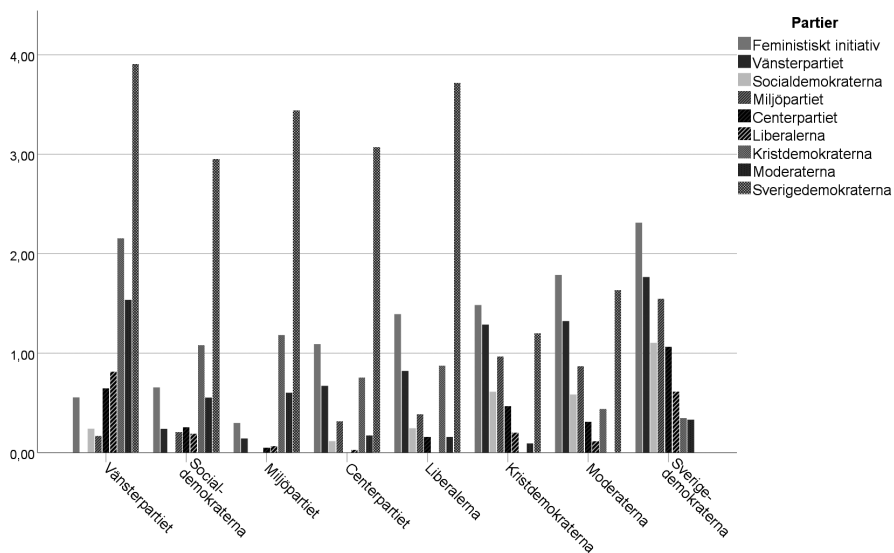
Om vi istället tittar på figur 4, där vi presenterar måttet på socialt avståndstagande, ser vi att de flesta staplar generellt är lägre än när vi tittade på skattningar av anhängarnas egenskaper. Exempelvis är en del staplar nästan 0, vilket alltså innebär att en person inte skulle bli mer upprörd om hans barn gifte sig med en anhängare av det partiet än det egna partiet. De generellt sett lägre staplarna betyder att i de flesta fall är attityderna till de breda objekten (som partier) starkare än när det gäller attityder till specifika beteenden och potentialen för närmare sociala kontakter över partigränserna. Dessa resultat är förväntade eftersom generella attityder och specifika beteenden har ganska låg överensstämmelse (Fischbein & Ajzen, 2010; Druckman & Levendusky, 2019).

Dock finns ett viktigt undantag vad gäller det sociala avståndstagandet. De staplar som sticker ut är de där Sverigedemokraterna är utgruppsparti när deltagaren själv fördrar L, S, V, C, eller MP. Det betyder alltså att personer som är anhängare av dessa partier skulle bli väldigt mycket mer upprörda om deras barn gifte sig med en Sverigedemokrat än en anhängare av det egna partiet. Det intressanta här är att potentialen att interagera med individer som är anhängare till Sverigedemokraterna, det vill säga attityder till specifika beteenden, är mer negativa än de breda och generella attityderna till just Sverigedemokraterna (dvs. egenskapsskattningarna). För Sverigedemokraternas anhängare är det framförallt stapeln som representerar Fi, och i viss mån även V och MP som sticker ut, men inte extremt mycket.

Vilka egenskaper hänger samman med affektiv polarisering?

Det finns väldigt lite forskning som fokuserar på att undersöka vad som påverkar graden av affektiv polarisering på individnivå, speciellt utanför USA. Två förklaringar har dock lyfts fram; dels handlar det om identifiering med det egna partiet och dels om hur extrem den ideologiska positionen är (Webster & Abramowitz, 2017). Eftersom identifiering med det egna partiet är en social identitet, vilken snarare är emotionell än rationell, antas att ju starkare en person identifierar sig med sitt parti, desto mer polariserar hen gentemot andra partier (Mason, 2015; Iyengar m.fl., 2012). Den amerikanska forskningen visar också att ju mer extrema ideologiska positioner individer och partier har, desto mer blir känslorna inför dessa polariserade (Rogowski & Sutherland, 2016; Webster & Abramowitz, 2017; Lelkes, 2019).

Figur 4 Socialt avståndstagande till andra partier uppdelat på det parti väljaren föredrar, 2019 (medelvärde)



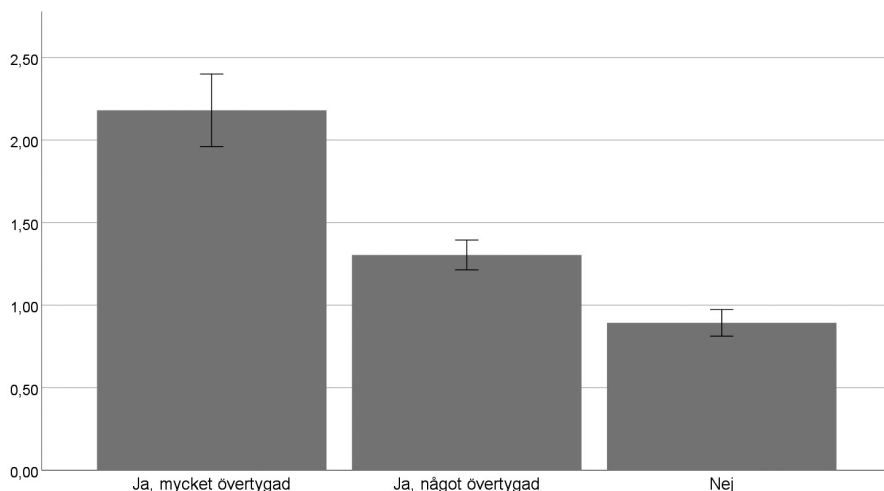
Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagare kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna. Värden på y-axeln är medelvärdet av differensen mellan svar på frågan "Hur upprörd skulle du bli om du skulle ha en dotter eller son som gifte sig med en anhängare av följande partier?" för det föredragna partiet och alla andra partier. Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (Inte alls upprörd) till 7 (Mycket upprörd). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och andra partier beräknades och värdena varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder mer distans gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Endast deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 338).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Reiljan och Ryan (kommande) har genomfört en analys av affektiv polarisering bland svenska väljare genom att mäta polarisering på basis av en gilla-ogilla skala, och de inkluderar även olika tänkbara förklaringsfaktorer på individnivå. Den studien visar att det som framförallt förklarar affektiv polarisering är hur hängiven anhängare en person anser sig vara till ett visst parti, det vill säga identifikation med partiet (Reiljan & Ryan, kommande). Detta går också i linje med den generella idén om social identitet (Tajfel & Turner, 1979, 1986) som säger att ju starkare och viktigare en viss identitet är, desto mer är en person villig att försvara den identiteten. Ett sätt att försvara en identitet är att just dra isär skattningar av den egna gruppen, som uppfattas som mycket bättre, och andra grupper, som uppfattas sämre än den egna gruppen, det vill säga en ökad intergruppdifferentiering till fördel för den egna gruppen.

Nedan visas enkla sambandsanalyser mellan olika individegenskaper och graden av affektiv polarisering. I figur 5 och 6 visar vi hur affektiv polarisering och socialt avståndstagande är relaterade till identifikation med det egna partiet, mätt med en fråga som undersöker i vilken utsträckning deltagaren uppfattar sig vara en övertygad anhängare av sitt ingruppsparti. I figur 7 och 8 visar vi att affektiv polarisering och socialt avståndstagande är relaterat till väljarens position på en vänster-högerskala.

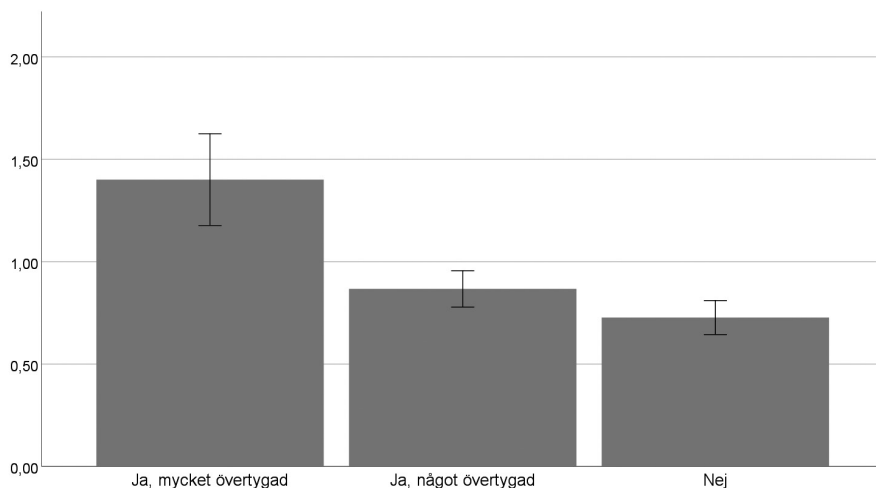
Figur 5 Affektiv polarisering uppdelat på hur övertygad anhängare väljaren är, 2019 (medelvärde)



Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Anser du dig vara en övertygad anhängare av detta parti?"*. Frågan har besvarats på en tregradig skala från 1 (Ja, mycket övertygad) till 3 (Nej). Polariseringsvärdet på y-axeln beräknades från fyra olika frågor som lyder: "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är ärliga?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är intelligenta?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är fördomsfulla?" och "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är själviska?". Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (I mycket liten utsträckning) till 7 (I mycket stor utsträckning). Skillnaden mellan värderingarna av det parti som deltagare gillade mest* och andra partier beräknades för alla fyra frågor. Polariseringsindexet är medelvärdet av dessa skillnader och varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder högre polarisering gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Bara deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 448). *Frågan innan löd: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Figur 6 Socialt avståndstagande uppdelat på hur övertygad anhängare väljaren är, 2019 (medelvärde)



Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Anser du dig vara en övertygad anhängare av detta parti?*" Frågan har besvarats på en tregradig skala från 1 (Ja, mycket övertygad) till 3 (Nej). Värdet på y-axeln är medelvärdet av differensen mellan svar på frågan "Hur upprörd skulle du bli om du skulle ha en dotter eller son som gifte sig med en anhängare av följande partier?" för det föredragna partiet och alla andra partier. Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (Inte alls upprörd) till 7 (Mycket upprörd). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och andra partier beräknades och värdena varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder mer avståndstagande gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Endast deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 300). *Frågan innan löd: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna.

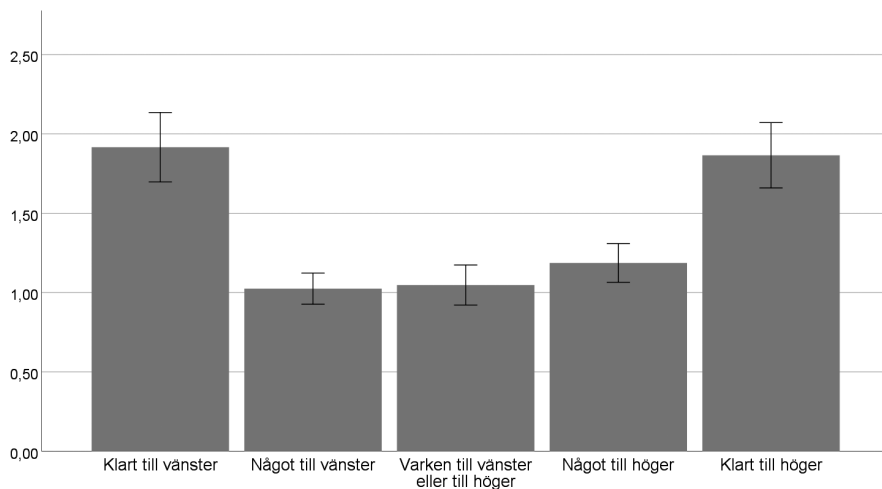
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Både figur 5 och 6 visar tydligt att ju mer övertygad anhängare av ett parti en person anser sig vara, oavsett vilket parti det är, desto mer affektiv polarisering uppvisar personen, både mätt som egenskapsskattningar och socialt avståndstagande. Sambandet är svagare i takt med att identifieringen, eller styrkan i anhängarskapet, avtar. I linje med tidigare forskning, både från Sverige med andra utfallsmått (Reiljan & Ryan, kommande), och från USA (Mason, 2015; Iyengar m.fl., 2012), kan vi se att resultaten visar att starkare identifiering med ett parti är relaterat till mer affektiv polarisering.

Som nämnts är en annan tänkbar förklaring ideologisk positionering (Rogowski & Sutherland, 2016; Webster & Abramowitz, 2017; Lelkes, 2019; Reiljan & Ryan, kommande). Ju mer extrema ideologiska åsikter en person har, desto mer antas hen polarisera. Figur 7 och Figur 8 visar hur det ser ut i vår studie för

affektiv polarisering (egenskapsskattningar) och socialt avståndstagande uppdelat på vänster-högerskalan. Det blir här tydligt att det är personer som skattar att de själva har positioner i ytterkanterna som också är mest polariserande, oavsett om det är till vänster eller höger.

Figur 7 Affektiv polarisering uppdelat på väljarens vänster-högerposition, 2019 (medelvärde)



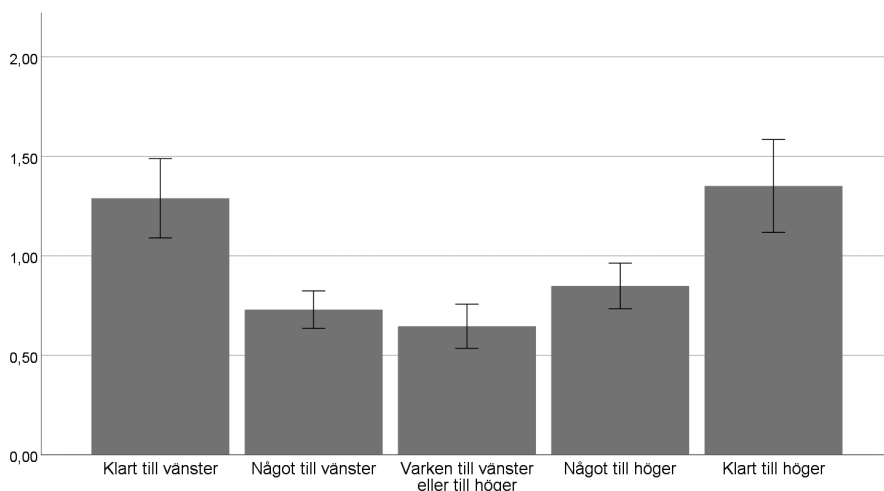
Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?". Frågan har besvarats på en femgradig skala från 1 (Klart till vänster) till 5 (Klart till höger). Polariseringsvärdet på y-axeln beräknades från fyra olika frågor som lyder: "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är ärliga?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är intelligenta?", "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är fördomsfulla?" och "I vilken utsträckning anser du att anhängare av följande partier är själviska?". Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (I mycket liten utsträckning) till 7 (I mycket stor utsträckning). Skillnaden mellan värderingarna av det parti som deltagare gillade mest* och andra partier beräknades för alla fyra frågor. Polariseringsindexet är medelvärdet av dessa skillnader och varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder högre polarisering gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Bara deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 336). *Frågan innan löd: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Det vi kan se är att både de som skattar sig själva klart till vänster och klart till höger uppvisar större polarisering jämfört med de som skattar sig själva "något till vänster", "varken till vänster eller höger", eller "något till höger" – ju mer

extrem position en individ har, desto större skillnad gör de mellan sitt eget parti och andra partier.

Figur 8 Socialt avståndstagande uppdelat på väljarens vänster-högerposition, 2019 (medelvärde)



Kommentar: Frågan på x-axeln lyder: "Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?". Frågan har besvarats på en femgradig skala från 1 (Klart till vänster) till 5 (Klart till höger). Värdet på y-axeln är medelvärdet av differensen mellan svar på frågan "Hur upprörd skulle du bli om du skulle ha en dotter eller son som gifte sig med en anhängare av följande partier?" för det föredragna partiet och alla andra partier. Frågorna har besvarats på en sjugradig skala från 1 (Inte alls upprörd) till 7 (Mycket upprörd). Skillnaden mellan skattningarna av det parti som deltagare gillade mest och andra partier beräknades och värdena varierar mellan -6 till 6, där negativa värden innebär att utgruppspartierna skattas högre än ingruppspartierna och positiva värden att ingruppspartiet skattas högre än utgruppspartierna. Högre värden betyder mer avståndstagande gentemot ett parti. Felstaplar visar 95 procent konfidensintervall. Endast deltagare som har svarat på alla relevanta frågor är inkluderade i analysen (N = 1 300). *Frågan innan löd: "Vilket parti tycker du bäst om i dag?". Deltagaren kunde välja mellan de åtta riksdagspartierna.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019.

Vi ser också att resultaten för egenskapsskattningarna i figur 7 och frågan om socialt avståndstagande i figur 8 speglar varandra, och som tidigare är effekterna svagare för frågan om socialt avståndstagande, men även här ser vi att de väljare som placerar sig längre ut till höger eller längre ut till vänster också uppvisar en högre grad av socialt avståndstagande.

Sverige inget undantag

Det här kapitlet baseras på den första svenska studie som gjorts där samma typ av frågor använts som använts i internationell forskning om affektiv polarisering, det vill säga frågor som undersöker huruvida väljare ser på andra partiers anhängare på ett partiskt sätt och som skattar socialt avståndstagande gentemot andra partiers anhängare. Amerikanska studier som använder sådana mått visar på att den affektiva polariseringen mellan republikaner och demokrater har ökat kraftigt under de senaste årtiondena (se t.ex. Iyengar m.fl., 2012).

Våra resultat visar att affektiv polarisering tycks förekomma även i det svenska flerpartisystemet, och att mönstren för polariseringen följer de som tidigare setts – de väljare som positionerar sig längre ut på extremerna på en vänster-högerskala uttrycker en högre grad av affektiv polarisering, och att de väljare som identifierar sig starkare med det egna partiet uttrycker en högre grad av affektiv polarisering. Vi har dock ingen möjlighet att undersöka huruvida den affektiva polariseringen har ökat inom svensk politik då liknande frågor inte ställts i tidigare studier på väljarnivå i Sverige.

I den här studien har vi använt oss av två typer av mått på affektiv polarisering där det ena mäter generella attityder om partiers anhängare (deras egenskaper), medan det andra mäter socialt avståndstagande eller attityder om specifika beteendemässiga utfall (att ens barn gifter sig med någon från ett annat parti). Tidigare forskning har framför allt använt sig av ett av dessa mått och även då båda använts har de sällan relaterats till varandra. Det fåtal studier som har relaterat måtten till varandra har endast sett svaga relationer mellan dem (Druckman & Levendusky, 2019), men i den här studien speglar den affektiva polariseringen mätt på basis av de två typerna av frågor varandra, även om den affektiva polariseringen är lägre när den mäts med frågan om socialt avståndstagande, bortsett från när målgruppen är Sverigedemokraternas anhängare.

Det tycks alltså vara så att det även i Sverige finns väljare som uppvisar en tydlig partiskhet gentemot andra partiers anhängare. Liksom vi nämnt tidigare kan sådan partiskhet kan ha betydande konsekvenser. Om andra människor uppfattas som oärliga eller ointelligenta kommer detta stå i vägen för konstruktiva politiska diskussioner. En hög grad av affektiv polarisering i samhället kan minska tilliten mellan olika politiska aktörer och försvåra interpersonella relationer och ekonomiska utbyten.

Huruvida den affektiva polariseringen i samhället kommer att öka är dock svårt att uttala sig om. Blockpolitiken har länge varit betydelsefull inom svensk politik och vissa studier på elitnivå, på basis av debatter i Riksdagen, visar på att det har skett en ökad affektiv polarisering mellan blocken under de senaste årtiondena (se t.ex. Bäck & Carroll, 2018). Det faktum att vi sedan 2019 har en blocköverskridande överenskommelse mellan de rödgröna, Centern och Liberalerna (det s.k. Januariavtalet), talar dock för att den här typen av affektiv polarisering mellan

blocken kan komma att minska, eller att det skapas nya konflikter, till exempel inom center-högerblocket. Även nya ”hot”, som till exempel Corona-krisen, kan skapa nya konfliktlinjer mellan grupper som inte tidigare sett varandra som utgrupper, vilket i sin tur kan minska den affektiva polariseringen mellan andra grupper, som tidigare sett varandra som fiender.

Referenser

- Bafumi, Joseph & Michael C. Herron (2010). Leapfrog Representation and Extremism: A Study of American Voters and Their Members in Congress. *American Political Science Review* 104, 519–542.
- Bakker, Ryan, De Vries, Catherine, Edwards, Erica., Hooghe, Lisbeth, Jolly, Seth, Marks, Gary, Polk, Jonathan, Steenbergen, Marco & Vachudova, Milada Anna (2015). Measuring party positions in Europe: The Chapel Hill expert survey trend file, 1999–2010. *Party Politics*, 21(1), 143–152.
- Bäck, Hanna & Royce Carroll. 2018. Polarization and Gridlock in Parliamentary Regimes. *The Legislative Scholar* 3(1): 2–5.
- Druckman, James N. & Matthew S. Levendusky (2019). What do we measure when we measure affective polarization? *Public Opinion Quarterly*, 83, 114–122.
- Garrett, Kelly R., Gvirsman, Shira Dvir, Johnson, Benjamin K., Tsfati, Yariv, Neo, Rachel & Aysenur Dal (2014). Implications of Pro- and Counter-Attitudinal Information Exposure for Affective Polarization. *Human Communication Research* 40:309–32.
- Fishbein, Martin & Icek Ajzen (2010). *Predicting and Changing Behavior: A Reasoned Action Approach*. New York: Psychology Press, Taylor & Francis Group.
- Haslam, Alexander S., Ellemers, Naomi, Reicher, Stephen D., Reynolds, Kathrine J. & Michael T. Schmitt (2010). The social identity perspective tomorrow: Opportunities and avenues for advance. I Tom Postmes, & Nyla R. Branscombe (red) *Rediscovering Social Identity*. Hove: Psychology Press.
- Hetherington, Marc & Thomas Rudolph (2015). *Why Washington Won't Work: Polarization, Political Trust, and the Governing Crisis*. Chicago: University of Chicago Press.
- Holmberg, Sören (2000). *Välja parti*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Huber, Gregory A. & Neil Malhotra (2017). Political Homophily in Social Relationships: Evidence from Online Dating Behavior. *Journal of Politics* 79:269–83.
- Iyengar, Shanto, Sood, Guarav & Yphtach Lelkes (2012). Affect, not ideology: a social identity perspective on polarization. *Public opinion quarterly*, 76(3), 405–431.
- Iyengar, Shanto, Lelkes, Yphtach, Levendusky, Matthew S., Malhotra, Neil. & Sean J. Westwood (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science*, 22, 129–146.

- Lelkes, Yphtach & Sean J. Westwood (2017). The limits of partisan prejudice. *J. Politics* 79(2):485–501.
- Lelkes, Yphtach (2019). Policy over party: comparing the effects of candidate ideology and party on affective polarization. *Political Science Research and Methods*, 1–8.
- Levendusky, Matthew S., Pope, Jeremy C., & Simon D. Jackman (2008). Measuring District-Level Partisanship with Implications for the Analysis of US Elections. *The Journal of Politics*, 70, 736–753.
- Levendusky, Matthew (2013). *How Partisan Media Polarize America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Levendusky, Matthew & Neil Malhotra (2016). Does Media Coverage of Partisan Polarization Affect Political Attitudes?. *Political Communication* 33:283–301.
- McConnell, Christopher, Malhotra, Neil, Margalit, Yotam & Matthew Levendusky (2018). The Economic Consequences of Partisanship in a Polarized Era. *American Journal of Political Science* 62:5–18.
- Mason, Lilliana (2013). The Rise of Uncivil Agreement: Issue versus Behavioral Polarization in the American Electorate. *American Behavioral Scientist* 57, 140–159.
- Mason, Lilliana. (2015). ”I disrespectfully agree”: The differential effects of partisan sorting on social and issue polarization. *American Journal of Political Science*, 59(1), 128–145.
- Rogowski Jon C. & Joseph L. Sutherland (2016). How ideology fuels affective polarization. *Political Behav.* 38(2):485–508.
- Ryan, Alexander & Andres Reiljan (2018). Åsikts- och känslomässig polarisering 1985–2014. I David Karlsson (red) *Folkets främsta företrädare*. Göteborg: Göteborgs universitet: Förvaltningshögskolan och Statsvetenskapliga institutionen.
- Stephan, Walter G., Ybarra, Oscar & Kimberly Rios Morrison (2015). Intergroup threat theory. I T. D. Nelson (red) *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (2nd ed). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tajfel Henri (1978). *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic.
- Tajfel Henri & John Turner (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I W.G. Austin & S. Worchel (red) *The Social Psychology of Intergroup Relations*. Monterey, CA: Brooks Cole.
- Tajfel, Henri & John C. Turner (1986). An integrative theory of intergroup conflict. I W. G. Austin & S. Worchel (red) *The social psychology of intergroup relations*. Monterey. CA: Brooks/Cole.
- Webster, Steven W. & Alan I. Abramowitz (2017). The ideological foundations of affective polarization in the U.S. electorate. *Am. Politics Res.* 45(4):621–47.

